

ФОРМУВАННЯ І РЕАЛІЗАЦІЯ ВАРІАТИВНОГО ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА: ГЕНЕЗА ПРОБЛЕМИ

В. І. Кизенко,

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,

провідний науковий співробітник відділу дидактики

Інституту педагогіки НАПН України

e-mail: lab_didaktika@bigmir.net

У статті автор намагається якнайповніше схарактеризувати генезу варіативного освітнього компонента (шкільного та регіонального). Спираючись на результати досліджень українських науковців і власні напрацювання у галузі профільного навчання, керуючись нормативно-правовою базою, виокремлює певні періоди у розвитку варіативності навчання у закладах загальної середньої освіти. Висновки ґрунтуються на результатах аналізу теорії та практики реалізації курсів за вибором і на підставі експертної оцінки педагогами стану й ефективності здобуття учнями знань, формування компетентностей за змістом варіативного компонента. Акцентується увага на вдосконаленні механізмів та технологій реалізації потенціалу варіативності і на принципах наближення навчального матеріалу до реалій сьогодення.

Ключові слова: *нова українська школа; варіативний освітній компонент; профільне навчання.*

Постановка проблеми. Зрослі національні потреби, міжнародний досвід в освітній галузі, інтеграційні процеси в цій царині визначають напрями реформування вітчизняної системи освіти у бік забезпечення якості й конкурентоспроможності її як чинників зміцнення і розкриття особистісного потенціалу, як інструмента економічного, науково-технічного поступу й соціально-культурного відродження країни.

Вивчення наказів та інструкцій МОН України показало, що з часу запровадження факультативів (наказ № 13, 1967) ухвалено низку документів, що стосуються цієї форми занять. Проте тільки два з них присвячено загальним питанням: «Положення про факультативні заняття в загальноосвітній школі Української РСР» (1975), «Про поліпшення роботи факультативів у загальноосвітніх школах Української РСР» (1981). Решта (до першої половини 2011) стосувалася питання запровадження конкретних курсів або стану їх вивчення в окремих регіонах України.

Із 1966 р. у середній загальноосвітній школі, починаючи з 7-го класу, введено факультативні заняття. Основна мета цих занять вбачалась у поглибленні та розширенні знань учнів з основ наук, розвитку їхніх інтересів і здібностей, сприянні професійній орієнтації школярів. Із 1993 р. у середній загальноосвітній школі, починаючи з 5-го класу (вибірково і в 4-х та 7-х класах), введено короткотермінові факультативні курси загальнорозвивального спрямування.

Визначення педагогічної сутності загальних і спеціальних понять, що складають змістову структуру варіативного освітнього компонента в старшій школі, припадає на різні роки: факультативний курс (1995); курс за вибором (1999); профіль навчання (2001); профільне навчання (2001); спеціальний курс (2005).

На сучасному етапі розбудова української освітньої системи не достатньо супроводжується усвідомленням суб'єктами навчання і виховання пріоритету якісної освіти, за якої має формуватися самостійність і самодостатність учнів, їх здатність діяти автономно і відповідально, ефективно поповнювати та, головне, творчо застосовувати здобуті знання, набуті вміння і сформовані ключові компетентності, визначені Законом України «Про освіту» [6] та Концептуальними засадами реформування середньої школи [12]. Лише творчо розвинена особистість з її самоціннісними характеристиками здатна бути по-сучасному інноваційною. У цьому контексті варіативний компонент змісту освіти набуває особливої ваги в умовах реалізації профільного навчання.

Аналіз досліджень і публікацій. Оскільки освітній процес у закладах загальної середньої освіти має бути максимально наближеним до запитів і потреби кожного здобувача освіти, сприяти розкриттю здібностей, індивідуальних особливостей та інтелектуального потенціалу, актуалізується проблема якості змісту варіативного компонента та оптимальних педагогічних технологій його реалізації. Умовою і результатом інноваційного типу навчання є сформованість в учнів бажання і здатності самостійно вчитися, знаходити навчальну інформацію і застосовувати нові знання, виробляти вміння діяти, прагнути до творчості та саморозвитку [8–10].

У педагогіці тривалий час досліджується сутність факультативного навчання, його педагогічні функції й основні завдання змісту факультативних курсів та методика їх вивчення (А. Айзерман, М. Вольтер, Т. Вороненко, С. Д'якович, І. Зверєв, Д. Епштейн, О. Кабардін, М. Кашин, В. Кизенко, М. Кондаков, Т. Коршевнік, І. Лернер, Ю. Мальований, О. Марченко, В. Монахов, В. Овсяник, І. Осмоловська, М. Поташев, В. Ревякіна, О. Саркісян, М. Скаткін, Л. Скрипачова, В. Тарасова, О. Топузов, К. Тувіке, Л. Чабан, М. Шахмаєв, М. Хачатурян, З. Якубова та ін.). Проблемі факультативів присвячуються науково-практичні конференції, інші заходи, на яких

аналізуються зміст і методика факультативних занять, дидактичне забезпечення їх, порушуються проблеми підготовки педагогічних працівників до реалізації факультативного навчання.

Ідеї щодо формування та реалізації варіативного освітнього компонента черпаємо у наукових працях сучасних дослідників (О. Барановська [1]; Н. Бібік [2]; Г. Васьківська [4], О. Васько [5]; Л. Зеленська [7], Ю. Мальований [11], В. Панок [13], Л. Рибалко [14]; О. Савченко [15], А. Самодрин [16], О. Топузов [17], С. Трубачева [18] й ін. [3]).

Проте, на загал, вивчається переважно освітній аспект факультативів, оскільки вони фактично були єдиною формою зовнішньої диференціації навчання у школі і мали завданням диференціювати зміст освіти відповідно до інтересів учнів. Це призначення факультативів зумовлювало їх основне спрямування на поглиблення і розширення знань і вмінь учнів з певних навчальних предметів та на відповідну профорієнтацію. Такий підхід позначився на типології факультативних курсів, у якій майже всі види їх тісно пов'язані з навчальними предметами, а також на організації їх вивчення, яка значною мірою копіює навчально-виховний процес на обов'язкових заняттях.

Опитування керівників шкіл (2003–2011) засвідчили, що у формуванні тематики факультативів вони керувались програмами факультативних курсів, наказами та іншими нормативними документами МОН України. Тільки в окремих загальноосвітніх навчальних закладах, де діяла психологічна служба, запроваджувались факультативи з огляду на пізнавальні інтереси і здібності дітей. Водночас було помічено тенденцію щодо збільшення кількості загальноосвітніх навчальних закладів, адміністрація яких організовувала анкетування з метою оцінки вчителями й учнями тематики факультативів. Виявлено, що педагогічні колективи недостатньо використовували надані їм права у формуванні шкільного освітнього компонента, зокрема й факультативів. Слабкими були прояви ініціативи задля розширення мережі факультативів, урізноманітнення їх змісту, вдосконалення форм і методів факультативних занять.

Результати опитувань педагогічних працівників (останні майже десять років) вказують на те, що факультативне навчання у масовому шкільному досвіді малоефективне. Переважна більшість наявних факультативних курсів не викладається за відсутності необхідного навчально-методичного забезпечення. Дається взнаки і недостатня підготовка вчителів до проведення факультативних занять. Зміст розроблених факультативів, переважно тісно пов'язаний зі змістом обов'язкових навчальних предметів, не задовольняє широких пізнавальних запитів учнів, особливо підлітків, і не відповідає вимогам процесу їх самовизначення та завданням гуманізації навчання. Окрім того, цей зміст викликає суперечності, пов'язані з необхідністю

взаємодоповнення форм у системі диференційованого навчання, спричиняє певне дублювання завдань факультативного і обов'язкового навчання. Використання факультативів переважно на II і III ступенях шкільного навчання недостатньо реалізує потенційні можливості молодшого шкільного віку у формуванні особистості.

Вивчення думки вчителів показало, що багато з них недооцінюють значення факультативів у навчанні та вихованні учнів. Найчастіше вчителі виокремлюють такі їх особливості: позитивний вплив на розвиток загальних розумових здібностей; індивідуалізація процесу навчального пізнання; уможливлення глибшого відображення у шкільній освіті сучасних досягнень науки і техніки; виконання учнями творчих завдань; вироблення навичок самостійного пошуку знань та самостійної освіти; сприяння ефективному формуванню вмінь застосовувати здобуті знання в різних видах діяльності і допомога у визначенні з вибором майбутньої професії.

Більшість учителів вважають факультативні заняття дієвим задоволенням інтересів учнів саме старших класів, адже ці учні вже визначилися щодо своїх інтересів, і потрібно лише поглиблювати й розширювати їхні знання з певних предметів, готувати до подальшого вивчення відповідних наук і опанування знань, пов'язаних з відповідними професіями.

Аналіз розуміння вчителями функцій і особливостей факультативного навчання свідчить про недооцінку ними ролі факультативів саме в процесі пошуку учнями сфери своїх інтересів.

Мета статті полягає в розкритті генези формування і реалізації варіативного освітнього компонента (шкільного та регіонального).

Виклад основного матеріалу. Оскільки варіативність змісту освіти – невід'ємна складова забезпечення якості його, то необхідне всебічне осмислення її з позицій оцінки якості. Водночас потребують удосконалення відповідні механізми і технології реалізації потенціалу варіативного компонента змісту освіти.

Аналізуючи нормативні документи МОН України, можна дійти висновку: додатковий час, який відводиться на поглиблене вивчення предметів, введення спеціальних курсів, факультативів недостатній, оскільки під час проведення конференцій, семінарів, «круглих столів» тощо керівники закладів загальної середньої освіти, педагогічні працівники постійно акцентують увагу на цій проблемі (особливо щодо введення факультативів). Це є однією з причин незначних зрушень у практичному розв'язанні проблеми факультативного навчання.

Під час дослідження дидактичних умов формування і реалізації варіативного компонента змісту освіти в старшій школі (2000–2002) ми оперували поняттям «освітній процес», увага до якого зросла лише через 15

років, що й було відображено у Законі України «Про освіту» (2017) та інших нормативних освітніх актах. Уже тоді стало зрозумілим, що традиційна організація навчально-виховного процесу потребує оновлення та модернізації. Виявлено вагому суперечність між вимогами держави, суспільства до загальноосвітньої підготовки підростаючого покоління та освітніми потребами й інтересами особистості.

Не менш важлива проблема – індивідуалізація технологій навчання. Урахування індивідуальних особливостей учнів під час добору методів (технологій реалізації) факультативного навчання полягає в наданні їм можливості обирати те, що найбільше сприяє розвиткові відповідно до навчальних можливостей.

У 2003–2005 рр. за основний принцип дослідження дидактичних особливостей організації профільного навчання в старшій школі узято проблеми досягнення учнями максимуму знань з предметів відповідного профілю і певного обов'язкового мінімуму з інших навчальних предметів, що визначено науковцями як «загальне ядро освіти», спроможне забезпечити всіх здобувачів освіти певним колом знань, навичок та вмінь. Одним із головних критеріїв профільної диференціації змісту освіти визначено предметний підхід з огляду на майбутню професію випускника школи.

Встановлено, що ефективній реалізації основних і специфічних функцій змісту варіативного освітнього компонента сприяють такі педагогічні умови:

- урахування характеру, динаміки різнобічних загальнонаукових і профільних інтересів школярів;
- забезпечення структурно-функціональної єдності між елементами змісту базового і варіативного освітнього компонентів;
- забезпечення вільного вибору учнями змісту варіативного освітнього компонента.

Дослідження дидактичних засад формування і реалізації навчальних профілів (2006–2008) було розпочато з вивчення очікувань учнів. Результати опитувань: немає можливості обирати навчальні предмети і вчителів (49,8 %); відсутня необхідна матеріальна база, сучасне обладнання (37,2 %); незадовільна організація освітнього процесу (20,0 %); низька якість викладання (20,0 %); низька організація виробничої практики (18,2 %); стосунки з учителями не складаються (18,0 %). Переважна більшість старшокласників вважала, що загальна середня освіта не дає можливостей для успішного навчання у закладі вищої освіти і вибудовування подальшої професійної кар'єри.

Проведене дослідження стану реалізації факультативного навчання у практиці тогочасного загальноосвітнього навчального закладу дає підстави констатувати такі типові недоліки: вибір факультативних курсів обмежений, їх зміст несе переважно предметне спрямування; односторонність у розумінні функцій

факультативів, використання їх тільки як засобу задоволення і розвитку вже визначеного в учнів пізнавального інтересу та відповідної профорієнтації; недостатня узгодженість факультативного навчання та позакласної роботи; наявність у змісті та організації зазначених форм певного дублювання.

Результати дослідження стали основою для створення методичних рекомендацій «Упровадження допрофільної підготовки учнів загальноосвітніх навчальних закладів», що їх одержали всі загальноосвітні навчальні заклади України у серпні 2008 р.

Упродовж 2009-2011 рр. нами досліджується система факультативного навчання учнів основної школи. Прогнозується, що саме ця система стане ефективною у процесі подолання уніфікованості педагогічного процесу. Водночас у цей період актуалізуються ті форми диференціації, які створюють передумови для активізації самостійної діяльності школярів щодо здобуття і застосування знань, формування й розвитку пізнавальних інтересів, сприяють реалізації творчого потенціалу особистості. Значні можливості у цьому плані мають факультативи.

Аналіз затверджених МОН України програм з факультативних курсів, а також факультативів у досліджуваних нами загальноосвітніх навчальних закладах, показав, що найпоширенішими були такі типи факультативів: поглиблене вивчення навчальних предметів; додаткові розділи і питання до систематичних курсів; спеціальні курси; курси прикладного змісту; курси народознавчої тематики. Усі типи факультативів (за винятком останнього) пов'язані з навчальними предметами. Тобто, створювалися факультативи предметного змісту, які поглиблюють або розширюють коло знань за інваріантним складником змісту освіти.

Отже, переважала традиційна орієнтація на прив'язування факультативних курсів до обов'язкових навчальних предметів, яка склалася за умов здійснення зовнішньої диференціації навчання переважно за рахунок факультативів (шкіл і класів з поглибленим вивченням окремих предметів ще надто мало). Словом, у шкільній практиці ще не відбулося переосмислення нового статусу факультативів у системі форм диференційованого навчання і необхідної переорієнтації, розширення змісту факультативів.

Такий стан пояснюється не стільки інертністю педагогічної практики, скільки відсутністю науково обґрунтованих відповідей на принципові питання змісту й організації факультативного навчання на цьому етапі шкільної освіти.

З огляду на необхідність фундаменталізації змісту освіти у старшій школі, для організації й успішного функціонування курсів за вибором зроблено спроби розв'язати завдання, зумовлені специфікою реалізації навчального матеріалу на засадах його фундаменталізації (дослідження 2012–2014 рр.). Варіативний компонент змісту профільного навчання поряд із інваріантним слугує

повноцінній реалізації його завдань і, водночас, є основним засобом індивідуалізації навчання. Саме він визначає і забезпечує в конкретному загальноосвітньому навчальному закладі спрямованість навчання на задоволення індивідуальних освітніх потреб учнів. Закладений у відповідній комбінації компонентів інваріантної і варіативної складової зміст освіти разом зі способами його реалізації у навчальному процесі визначають профіль навчання.

Узагальнення результатів дослідження дало підстави для таких висновків: курси за вибором – це основний педагогічний засіб забезпечення варіативності навчання; досягнути збалансованості між загальноосвітньою і власне профільною спрямованістю покликана раціональна система навчальних предметів і курсів за вибором, у яких реалізується зміст освіти в старшій школі; досягненню високого рівня загальних і специфічних дидактичних функцій курсів за вибором сприяє структурно-функціональна єдність елементів базового і варіативного компонентів змісту освіти, вільний вибір школярами змісту варіативного освітнього компонента.

Актуальність дослідження дидактичних основ варіативного компонента змісту освіти в старшій школі зумовлена новими реаліями та системними змінами в освітній системі країни. Варіативний компонент змісту профільного навчання поряд з інваріантним упродовж 2015–2017 рр. вивчається як такий, що слугує повноцінній реалізації його завдань і, водночас, є основним засобом індивідуалізації навчання. Саме він визначає і забезпечує в конкретному загальноосвітньому навчальному закладі спрямованість навчання на задоволення індивідуальних освітніх потреб учнів, а тому формується кожним закладом самостійно. За рахунок варіативного компонента добирається зміст профільних предметів, а також курсів за вибором.

Закладений у відповідній комбінації компонентів інваріантної і варіативної складової зміст освіти разом зі способами його реалізації у навчальному процесі *визначають* профіль навчання.

Формування, становлення і розвиток інформаційного суспільства, процеси глобалізації позначаються на підходах до модернізації структурно-функціональних і ціннісних систем суспільства. Словом, мають місце структурно-функціональні та змістові зміни соціального середовища, тож структурно і ціннісно модернізується зміст освіти. Зазнають трансформацій інваріантна і варіативна її складові. 2016 року хоч і було оновлено (спрощено і розвантажено) низку навчальних програм, однак це не позначилося на структурно-функціональній динаміці інтеграції змісту інваріантної і варіативної складових.

Типовою освітньою програмою закладів загальної середньої освіти III ступеня (профільна середня освіта), затвердженою наказом МОН України від 20.04.2018 р. № 408, визначено «загальний обсяг навчального навантаження,

орієнтовну тривалість і можливі взаємозв'язки окремих предметів, факультативів, курсів за вибором тощо, зокрема їх інтеграції, а також логічної послідовності їх вивчення». Про спеціальні курси у документі йдеться далі, у частині, що регламентує «загальний обсяг навчального навантаження та тижневі години на вивчення базових предметів, вибірково-обов'язкових предметів, профільних предметів і спеціальних курсів, а також передбачає години на факультативи, індивідуальні заняття тощо».

Зазначено, що зміст профілю навчання реалізується системою окремих предметів і курсів, у т.ч. «курсами за вибором, до яких належать спеціальні і факультативні курси». Визначення поняття «курс за вибором» відсутнє.

Про спеціальні курси сказано, що вони «відображають специфіку конкретного профілю навчання і визначають його сутність, призначені для доповнення, поглиблення змісту окремих розділів профільних (а за потреби і непрофільних) предметів, можуть містити додаткові споріднені розділи, що не включені до навчальних програм, ознайомлювати учнів із галузями знань, не представленими в змісті окремих предметів, але орієнтованими на комплекс можливих професій у руслі обраного профілю навчання тощо». А факультативні курси є «засобом задоволення пізнавальних інтересів та освітніх потреб учнів у галузях, які загалом не пов'язані з обраним профілем навчання. Наприклад, учні, які навчаються за профілем природничого спрямування, можуть удосконалювати свої знання з української або іноземної мови, а учні, які здобувають освіту за певним суспільно-гуманітарним профілем, можуть розширювати свою компетентність у галузі інформаційно-комунікаційних технологій, опановуючи відповідний факультативний курс».

Висновки. З огляду на те, що сучасні тенденції модернізації змісту освіти викликані, зокрема, потребою системного відображення в змісті профільного навчання завдань особистісного, інтелектуального, фізичного й соціального розвитку особистості, актуалізуються принципи максимального наближення навчального матеріалу до реалій життя – єдності змісту інваріантної і варіативної складових, гуманізації і гуманітаризації, інтеграції та диференціації, наступності й системності.

Концептуальні зміни, що відбуваються в галузі загальної середньої освіти, з одного боку, зумовлюють модернізацію змісту освіти і відповідних педагогічних технологій його реалізації, а з іншого, – вимагають удосконалення фахової майстерності керівників і вчителів загальноосвітніх навчальних закладів.

У державних документах (*Закон України «Про загальну середню освіту»*, *Постанова Кабінету Міністрів України «Про перехід загальноосвітніх навчальних закладів на новий зміст, структуру і 12-річний термін навчання»*, *Національна доктрина розвитку освіти, Державний стандарт базової і повної*

загальної середньої освіти (2004, 2011 рр.), Концепція Державної програми розвитку освіти на 2006-2010 рр., Концепція профільного навчання в старшій школі (2003, 2009, 2011 рр.), Концепція профільного навчання в старшій школі (проект 2014 р.), Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр. та ін.) закладено нові підходи до організації освіти в старшій школі. Вона має функціонувати як профільна. Це створюватиме сприятливі умови для розвитку індивідуальних особливостей, інтересів і потреб учнів, формування у школярів орієнтації на той чи інший вид майбутньої професійної діяльності. Закон України «Про загальну середню освіту» визначає профільне спрямування навчання в старшій школі. Впродовж п'ятнадцяти років, які минули з часу прийняття зазначеного закону, тривають пошуки раціональних шляхів побудови такого навчання. Не зважаючи на певні здобутки в процесі цих пошуків, які переважно слід віднести на рахунок шкільної практики, доводиться констатувати, що ідея профільного характеру навчання на старшому ступені шкільної освіти в повному обсязі в освітній системі країни не реалізована й досі. На це є низка причин як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру. І серед них не остання за вагомістю – відсутність цілісної теорії профільного навчання. Маємо дослідження окремих її проблем і складників, у яких переважають питання організації навчання, і зовсім мало таких, що стосуються його змісту.

На сучасному етапі розбудови освітньої системи України і визначення пріоритетів, пов'язаних із профілізацією загальної середньої освіти, *тривають процеси пошуку шляхів* увідповіднення змісту навчальних предметів не тільки здобуткам наукових, виробничих і соціальних галузей, а й запитам суспільства глобалізованого з його інформаційними, інформаційно-комунікаційними та найрізноманітнішими технологічними інноваціями, що визначають попит і пропозиції ринку праці, сфери послуг, індустрії розваг тощо. У цьому зв'язку переглядаються сутність і функції й актуалізуються проблеми модернізації змісту варіативного освітнього компонента в умовах профільного навчання, вивчаються шляхи його реалізації і, відповідно, потребують дослідження та інноваційного розвитку дидактичні технології. Саме тому зусилля педагогічної науки і практики мають зосереджуватися на формувальному потенціалі освіти, на її здатності розвивати в людини волю до життєтворчості, інтерес до самопізнання і самовизначення.

Список використаних джерел

1. Барановська О. В. Конструювання змісту профільного навчання на основі міжпредметної інтеграції. *Дидактика: теорія і практика* / за наук. ред. д-ра пед. наук Г. О. Васьківської. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. С. 32–36.

2. Бібік Н. М. Проблема профільного навчання в педагогічній теорії і практиці. *Профільне навчання: теорія і практика* / ред. кол.: О. Я. Савченко [та ін.]. Київ, 2006. С. 23–29.
3. Васьківська Г. О., Кизенко В. І., Косянчук С. В., Барановська О. В., Трубачева С. Е. [та ін.]. Формування змісту профільного навчання: теоретико-методологічний аспект / за наук. ред. д-ра пед. наук Г. О. Васьківської. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2018. 276 с.
4. Васьківська Г. О. Формування системи знань про людину в учнів старшої школи: теорія і практика. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. 512 с.
5. Васько О. О. Дидактичні засади формування змісту і реалізації курсів за вибором у класах фізико-математичного профілю: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09 – «Теорія навчання». Київ, 2013. 324 с.
6. Закон України «Про освіту». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2017. № 38–39. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
7. Зеленська Л. І. Теоретичні та методичні основи створення і впровадження засобів навчання географії (регіональний компонент): автореф. дис. ... д-ра пед. наук: спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання (географія)» / Київський нац. ун-т імені Тараса Шевченка. Київ, 2000. 32 с.
8. Кизенко В. І. Розширення сфери міжособистісного спілкування на факультативних заняттях як умова розвитку творчого потенціалу учнів. *Наукові записки* / ред. кол.: В. В. Радул, С. П. Величко та ін. Кіровоград: Імекс–ЛТД, 2013. Вип. 123. Т. II. С. 149–152. (Серія: Педагогічні науки).
9. Мальований Ю. І., Кизенко В. І., Соф'янець Е. М. Шкільний освітній компонент: сутність, функції, реалізація. *Завуч*. 2011. Квіт. (№ 10). – С. 1–16.
10. Мальований Ю., Кизенко В. Варіативний компонент змісту освіти у старшій школі: педагогічні засоби впровадження. *Дидактика: теорія і практика* / за наук. ред. д-ра пед. наук Г. О. Васьківської. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. С. 63–67.
11. Мальований Ю. І. Концептуальні підходи до формування зовнішньої структури змісту профільного навчання. *Український педагогічний журнал*. 2015. № 1. С. 77–84.
12. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konczepczya.html>
13. Панок В. Г. Практична психологія. Теоретико-методологічні засади розвитку. Чернівці: Технодрук, 2010. 486 с.
14. Рибалко Л. М. Модернізація змісту освіти засобами інноваційних підходів до навчання. *Дидактика*. 2015. № 17. С. 31–36.
15. Савченко О. Я. Здоров'язберігаючий вимір шкільної освіти. *Педагогічна газета*. 2006. Серп. (№ 8). С. 1–2.
16. Самодрин А. П. Теоретичні засади системи профільного навчання в умовах регіону: дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.09 – «Теорія навчання». Київ, 2011. 635 с.
17. Топузов О. М. Компетентнісний підхід – основа інновацій у навчанні. *Справи сімейні*. 2016. № 8. С. 19.

18. Трубачева С. Е., Черноус О. В. Дидактичні особливості реалізації метапредметного підходу в умовах профільного навчання. *Дидактика : теорія і практика / за наук. ред. д-ра пед. наук Г. О. Васьківської*. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. С. 64–70.

Кизенко В. И.

ФОРМИРОВАНИЕ И РЕАЛИЗАЦИЯ ВАРИАТИВНОГО ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО КОМПОНЕНТА: ГЕНЕЗИС ПРОБЛЕМЫ

Автор рассматривает генезис вариативного образовательного компонента. Руководствуясь нормативно-правовой базой, выделяет определенные периоды в развитии вариативности обучения в учреждениях общего среднего образования. Акцентируется внимание на усовершенствовании механизмов и технологий реализации потенциала вариативности и на принципах приближения учебного материала к реалиям настоящего. Выводы основываются на результатах анализа теории и практики реализации курсов по выбору.

Ключевые слова: *новая украинская школа; вариативный образовательный компонент; профильное обучение.*

Kyzenko V. I.

FORMING AND REALIZATION OF VARIABILITY OF EDUCATION COMPONENT: GENESIS OF PROBLEME

The author considers the phenomenon of the variable educational component. Guided by the regulatory framework, he identifies certain periods in the development of the variability of content of education in institutions of general secondary education. The author's attention is focused on improving the mechanisms and technologies for realizing variability of content of education and its potential on the principles of approaching the teaching material to the realities of the present. The conclusions are based on the results of the analysis of the theory and practice of realization elective courses.

Since creatively developed personality can be modern in innovation, in this context, self-value characteristics of the individual are very important. The content of the school's variational educational component should take these priorities into account.

The author has investigated that pedagogical groups do not use sufficiently the rights granted to them in the forming of a school educational component. Mechanisms and technologies for realizing the potential of the content of the variable component of profese education are needed for improvement. Taking into account the individual characteristics of students when choosing the methods (technologies of implementation) of elective education is to enable them to choose

the ones that most contributes to development in accordance with educational opportunities.

Conceptual changes taking place in the field of general secondary education result in the modernization of the content of full education and the corresponding pedagogical technologies for its implementation, as well as the continuous improvement of the professional skills of the heads and teachers of schools.

At the present stage of the development of the educational system of Ukraine priorities are defined that are related to the profiling of general secondary education; the search continues for ways to harmonize the contents of educational subjects with the development of scientific, production and social sectors; defines the requirements of a globalized society, which functions in the mode of information, information and communication and technological innovation.

The continue study of the supply and demand of the labor market, service sector, entertainment industry, etc. In this connection, the essence and functions of updating the contents of the variational educational component in the structure of profile education, are studied. Problems associated with the search for ways to implement specialized education become relevant. Scientists are working on the study of innovative development of teaching systems and technologies for the implementation of specialized education. In general, pedagogical science and educational practices focus on the educational potential of education, on its ability to develop in pupils the desire to live happily, to think creativity, to show interest in self-knowledge and self-determination.

Key words: *new Ukrainian school; variability of education component; profile education.*